

Súčasný trendy vo vývoji produkcie na Slovensku

Herta GABRIELOVÁ*

The Actual Output Developments in the Slovak Republic

Abstract

The objective of this paper is to characterize the circumstances under which high economic growth that was achieved in 2005 was reflected in different segments of the supply side of the economy both from the perspective of its dynamics and changes in its structure. The paper analyzes the development of GDP from the perspective of its branches, trends in the development of the main branches, changes in the financial positions of corporations, and the last part of the paper will focus on the dynamics of the Slovak foreign trade, especially the changes in the technological competitiveness of this sector.

Keywords: *economic growth, production, external trade*

JEL Classification: E23, L60, O10

Úvod

Slovenská ekonomika dosiahla v roku 2005, rovnako ako česká ekonomika, najvyšší hospodársky rast (6,0 %) spomedzi nových členských štátov Európskej únie stredoeurópskeho regiónu (EÚ 5), a zároveň dosiahla v rámci týchto štátov aj najvyšší rast zamestnanosti. Vďaka zvyšujúcej sa výkonnosti sa slovenská ekonomika v roku 2005 posunula k priemeru Európskej únie 25 v hospodárskej úrovni o ďalšie 2,4 percentné body (p. b.) – z 53,0 % na 55,4 % a v produktivite práce na zamestnanca o 1,6 p. b. – zo 60,3 % na 61,9 %. Úspešnejšia však bola česká ekonomika – posun v hospodárskej úrovni o 3 p. b. a v produktivite práce o 4,3 p. b.¹

Pohľad na pozíciu Slovenska v rámci nových členských štátov EÚ, ktoré úspešne prešli ekonomickou transformáciou (EÚ 8), poskytuje tabuľka 1.

* Herta GABRIELOVÁ, Ekonomický ústav SAV, Šancová 56, 811 05 Bratislava 1; e-mail: herta.gabrielova@savba.sk

¹ Vysvetlenie príčin pomalšej konvergencie slovenskej ekonomiky s EÚ ako českej ekonomiky napriek dlhodobo vyššiemu tempu rastu v slovenskej ekonomike pozri v [1].

Tabuľka 1

Vybrané indikátory hospodárskeho rozvoja EÚ 8 v porovnaní s EÚ 25

	Tempo rastu HDP		Zamestnanosť	HDP na obyvateľa ¹		Produktivita práce ²	
	2005/2004	φ 1995 – 2005	2005/2004	1995	2005	1995	2005
EÚ 25	1.6	2.3	0.9	100.0	100.0	100.0	100.0
Slovensko	6.0	4.3	1.8	43.6	55.4	45.4	62.1
Česká republika	6.0	2.5	0.9	68.2	73.3	55.7	68.6
Maďarsko	4.1	4.1	0.0	48.5	61.9	56.7	70.1
Poľsko	3.2	4.2	1.0	40.3	49.7	43.2	62.7
Slovinsko	3.9	3.9	0.7	67.6	80.9	60.3	76.6
Estónsko	9.8	6.6	2.0	33.3	55.8	31.1	54.2
Lotyšsko	10.2	6.9	1.5	29.2	46.8	30.7	45.8
Litva	7.5	5.9	2.6	33.4	51.0	33.5	51.3

¹ V PKS.² Produktivita práce na zamestnanca v PKS.

Prameň: [2].

Údaje v tabuľke 1 naznačujú, že vyšší rast, ako aj rýchlejšiu konvergenciu s úrovňou EÚ 25 než krajiny EÚ 5 dosahujú nové členské štáty EÚ z pobaltského regiónu. Najúspešnejšie v tomto smere je Estónsko, ktoré sa v priebehu rokov 1995 – 2005 tak v hospodárskej úrovni, ako v produktivite práce na zamestnanca priblížilo k úrovni EÚ 25 o zhruba 23 percentných bodov. Na základe rýchlejšieho zvyšovania relatívnej výkonnosti sa Estónsko v poradí krajín EÚ 8 podľa HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (PKS) v roku 2005 prvýkrát umiestnilo pred Slovenskom.

Cieľom príspevku je charakterizovať, ako sa vysoký ekonomický rast, ktorý sa dosiahol na Slovensku v roku 2005, prejavil v jednotlivých segmentoch ponukovej stránky ekonomiky, a to tak z hľadiska ich dynamiky, ako aj zmien v ich štruktúre. V príspevku postupne analyzujeme vývoj hrubého domáceho produktu v jeho odvetvovej štruktúre, trendy vo vývoji hlavných odvetví a zmeny vo finančnej pozícii korporácií. V poslednej časti sa zameriavame na vývoj zahraničného obchodu, osobitne z hľadiska zmien v jeho technologickej náročnosti;

1. Trendy vo vývoji hrubého domáceho produktu Slovenska podľa odvetví

Reálny 6,0 % rast hrubého domáceho produktu (HDP)² sa v roku 2005 dosiahol pri 5,1 % raste pridanej hodnoty a 14,7 % raste daní na produkty (znížené o subvencie na produkty). K rastu HDP prispel rast pridanej hodnoty 4,6 p. b. a rast daní (mínus subvencie) 1,4 p. b.

² V príspevku neberieme do úvahy aktualizáciu štvrtročných národných účtov zo 4. 5. 2006, podľa ktorej rast HDP v roku 2005 dosiahol 6,1 %.

V dôsledku pomalšieho rastu pridanej hodnoty ako hrubej produkcie (6,3 % oproti 5,1 %) sa podiel pridanej hodnoty na hrubej produkcii mierne znížil z 38,7 % v roku 2004 na 38,3 % v roku 2005.

Napriek vyššiemu tempu rastu HDP v roku 2005 oproti roku 2004 sa vo všetkých hlavných odvetviach ekonomiky, s výnimkou stavebníctva, zaznamenalo nižšie reálne tempo rastu pridanej hodnoty ako v predchádzajúcom roku. Zostalo však (s výnimkou sektora služieb) relatívne vysoké.

K rastu HDP v roku 2005 najviac, a to 2,4 p. b., prispel priemysel, príspevok sektora služieb sa oproti predchádzajúcim rokom znížil na 1,1 p. b. Celkové viacročné vývojové tendencie charakterizuje tabuľka 2 a graf 1.

Tabuľka 2

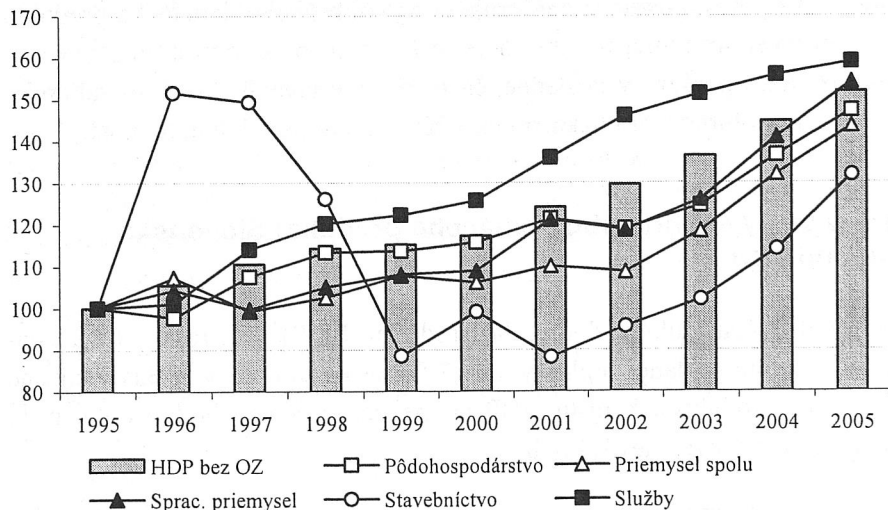
Vývoj tvorby HDP v rokoch 2001 – 2005 (na báze stálych cien 1995)

	2001	2002	2003	2004	2005	2001	2002	2003	2004	2005
	Medziročné zmeny v %					Príspevok k rastu HDP v p. b.				
HDP	3.8	4.6	4.5	5.5	6.0	.	.	.	.	.
z toho:										
Poľnohospodárstvo	9.6	9.5	5.8	9.7	6.1	0.4	0.4	0.3	0.4	0.3
Priemysel spolu	3.8	-1.3	9.1	11.5	8.7	1.0	-0.3	2.3	3.0	2.4
Sprac. priemysel	11.3	-2.0	6.1	11.9	9.5	2.6	-0.5	1.4	2.7	2.3
Stavebníctvo	-11.0	8.4	6.8	11.8	15.6	-0.4	0.3	0.2	0.4	0.6
Služby spolu	8.2	7.4	3.6	3.0	2.0	4.4	4.1	2.1	1.7	1.1

Prameň: Spracované podľa údajov v [5].

Graf 1

Vývoj pridanej hodnoty v základných odvetviach SR v %
1995 = 100, na báze stálych cien 1995

Prameň: Spracované podľa údajov v [5].

Na základe prezentovaných údajov možno konštatovať, že pridaná hodnota sa v posledných troch rokoch reálne zvyšovala vo všetkých základných odvetviach národného hospodárstva. Na rozdiel od predchádzajúcich rokov permanentne a pomerne rýchlo rastie pridaná hodnota vo všetkých výrobných odvetviach, kým v sektore služieb sa tempo rastu spomaľuje. Ide o zásadnú zmenu vo vývoji ponukovej stránky ekonomiky, ktorá sa ešte zvýrazní, ak vyčíslime príspevok jednotlivých odvetví k priemernému ročnému tempu rastu hrubého domáceho produktu (bez ostatných zložiek – OZ) pred rokom 2002 a po roku 2002. Zatiaľ čo v rokoch 1995 – 2002 z 3,8 % priemerného ročného rastu pripadalo až 3,3 p. b. na rast pridanej hodnoty v sektore služieb, v rokoch 2002 – 2005 sa na 5,4 % priemernom ročnom raste už podieľal rast pridanej hodnoty vo všetkých odvetviach: priemysel 2,8 p. b., pôdohospodárstvo a stavebníctvo po 0,4 p. b. a sektor služieb 1,8 p. b.

Reálny rast pridanej hodnoty v spracovateľskom priemysle o 9,5 % podporil v roku 2005 najmä jej rast vo výrobe strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov, a to 5 p. b., v ostatných spracovateľských odvetviach³ 2,8 p. b. a vo výrobe potravín 1,7 p. b. Vo výrobe výrobkov chémie, z ropy a gumy a vo výrobe kovov a kovových výrobkov pridaná hodnota, po výraznejšom raste v predchádzajúcom roku, stagnovala. Celkove je pre dlhodobejší vývoj pridanej hodnoty v spracovateľskom priemysle charakteristický jej nadpriemerný rast vo výrobe strojov, elektrických zariadení a dopravných prostriedkov, vo výrobe kovov a kovových výrobkov a v ostatných odvetviach spracovateľského priemyslu; stagnácia alebo pokles je evidentný vo výrobe potravín a v odvetviach chemického priemyslu (pozri graf 2).

V sektore služieb sa v roku 2005 silný rast pridanej hodnoty dosiahol v obchode a v doprave a telekomunikáciách. Pokles pridanej hodnoty sa zaznamenal už druhý rok v školstve (–13,6 %) a v zdravotníctve a sociálnej starostlivosti (–16,1 %), pričom ide o odvetvia, ktoré sa z dlhodobého hľadiska rozvíjajú podpriemerne (pri celkovom zvýšení pridanej hodnoty v sektore služieb v rokoch 1995 – 2005 takmer o 60 %, v týchto odvetviach sa pridaná hodnota zvýšila iba o 20 %). Najslabšie sa rozvíjajúce odvetvie sú hotelové a reštauračné služby, ktorých pridaná hodnota sa za posledných 10 rokov znížila o 28 %.

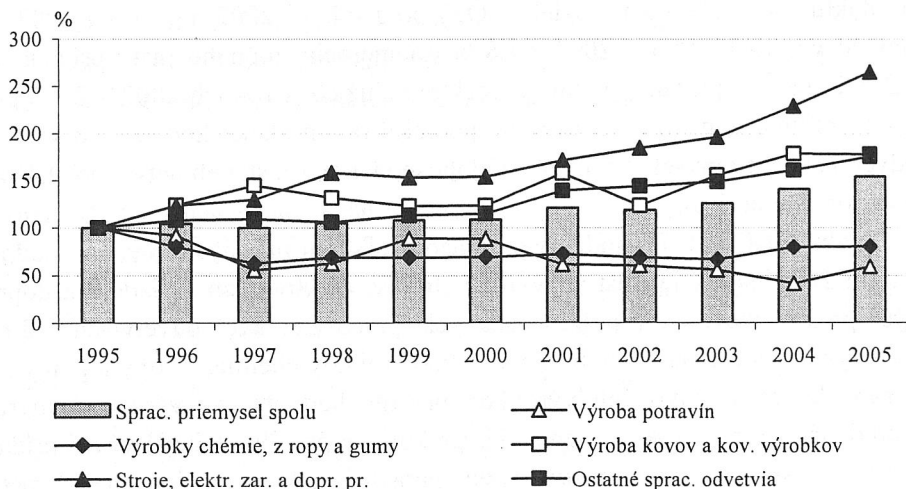
Celkové spomalenie tempa rastu pridanej hodnoty v sektore služieb, ktoré je evidentné od roku 2003, je spôsobené najmä poklesom pridanej hodnoty v sektore verejných služieb v porovnaní s jej silným rastom v predchádzajúcich rokoch (pozri graf 3) v dôsledku zmien vo výdavkovej politike štátu. Ovplyvňujú ho

³ Spolu textilná a odevná výroba, spracovanie kože a kožených výrobkov, spracovanie dreva a výrobkov z dreva, výroba celulózy, papiera, vydavateľstvo a tlač, výroba ostatných nekovových minerálnych výrobkov a výroba i. n.

však aj viaceré negatívne medziročné výkyvy v tempe rastu v ďalších odvetviach sektora služieb. V roku 2005 napríklad poklesla pridaná hodnota o 9,8 % v sektore finančných služieb, rok predtým naopak vzrástla o vyše 30 %.

G r a f 2

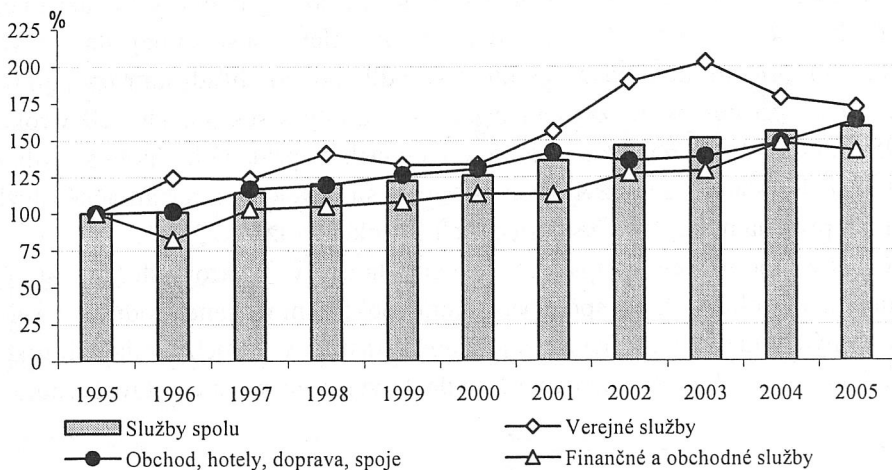
Vývoj pridanej hodnoty v odvetviach spracovateľského priemyslu
1995 = 100, na báze stálych cien

Prameň: Spracované podľa údajov v [5].

G r a f 3

Vývoj pridanej hodnoty v sektore služieb
1995 = 100, na báze stálych cien

Prameň: Spracované podľa údajov v [5].

2. Vývoj produkcie vo vybraných odvetviach ekonomiky

Produkcia v *priemysle*⁴ sa v roku 2005 medziročne zvýšila o 3,8 %, ⁵ z toho v spracovateľskom priemysle o 5,2 %, a vo výrobe a rozvoze elektriny, plynu a vody o 2,9 %; v ťažbe nerastných surovín poklesla o 3,7 %. Vysoký rast sa dosiahol vo výrobe i. n. (17,5 %), v spracovaní dreva (13,4 %), vo výrobe strojov i. n. (13,2 %) a vo výrobe elektrických a optických zariadení (12,1 %); produkcia poklesla v textilnej a odevnej výrobe, vo výrobe koksu a ropných produktov a vo výrobe dopravných prostriedkov.

Z dlhodobejšieho hľadiska sa vývoj produkcie v spracovateľskom priemysle výrazne diferencuje. Za uplynulých päť rokov sa produkcia spracovateľského priemyslu zvyšovala priemerne ročne o 7,1 % – v jednotlivých odvetviach v intervale od 17,3 % po –0,9 %. Dynamicky rástla najmä výroba elektrických zariadení (17,3 % priemerne ročne), výroba i. n. (14,8 %), výroba strojov i. n. (11,2 %), výroba výrobkov z gumy a plastov (10,8 %) a výroba dopravných prostriedkov (9,5 %). Stagnovala výroba chemických výrobkov a výroba potravín, poklesla textilná a odevná výroba. Významné sú aj diferencie vo vývoji produkcie podľa konečného použitia (tab. 3).

Tabuľka 3

Indexy priemyselnej produkcie podľa skupín konečného použitia produkcie
(očistené o vplyv počtu pracovných dní)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005
	Predchádzajúci rok = 100					
Priemysel spolu	108,3	106,9	106,3	105,1	104,0	103,8
Produkcia súvisiaca s energetikou	106,2	97,7	101,4	95,2	102,4	96,0
Medzispotreba (okrem energií)	108,7	106,8	105,6	106,7	106,6	106,1
Investičné prostriedky	116,7	117,2	110,1	118,2	104,7	103,5
Predmety dlhodobej spotreby	124,5	133,4	123,5	103,5	116,4	125,1
Predmety krátkodobej spotreby	99,8	106,2	106,9	98,7	94,9	102,5
	Priemerný mesiac roka 2000 = 100					
Priemysel spolu	100,0	106,9	113,7	119,5	124,3	129,0
Produkcia súvisiaca s energetikou	100,0	97,7	99,0	94,2	96,5	92,6
Medzispotreba (okrem energií)	100,0	106,8	112,7	120,3	128,2	136,1
Investičné prostriedky	100,0	117,2	129,0	152,5	159,6	165,2
Predmety dlhodobej spotreby	100,0	133,4	164,7	170,5	198,4	248,2
Predmety krátkodobej spotreby	100,0	106,2	113,5	112,0	106,3	109,0

Prameň: Spracované podľa údajov v [5].

⁴ Podľa indexu priemyselnej produkcie očisteného o vplyv počtu pracovných dní. Index je založený na zmene objemu produkcie reprezentantov (533 výrobkov) a na dvojstupňovom váhovom systéme. Individuálne indexy vyjadrujú zmenu objemu produkcie v *naturálnom vyjadrení* v sledovanom období v porovnaní s základným obdobím. Agregované indexy sa vyčísľujú ako vážené aritmetické priemery individuálnych indexov – ako váhy slúžia podiely na pridanej hodnote v celej priemyselnej výrobe v základnom roku. Bližšie pozri v [6].

⁵ V priebehu roka sa tempo rastu postupne zrýchlilo – z 0,7 % v 1. štvrtroku na 6,5 % vo 4. štvrtroku.

V rámci priemyselnej produkcie, ako naznačujú údaje v tabuľke 3, najrýchlejšie rastú najmä predmety dlhodobej spotreby a investičné prostriedky. Evidentná je tendencia k poklesu v produkcii súvisiacej s energiou, s výnimkou elektriny.⁶

Rok 2005 možno pokladať za prvý rok, v ktorom sa úspešný rast v priemysle výraznejšie ako v predchádzajúcich rokoch prejavil aj na raste zamestnanosti,⁷ ktorá sa celkove zvýšila o 3,1 % (o 17 tis. zamestnancov), z toho v spracovateľskom priemysle o 4,1 % (o 21 tis. zamestnancov). Najväčší absolútny prírastok počtu zamestnancov v spracovateľskom priemysle sa zaznamenal vo výrobe kovových konštrukcií (11,2 tis.), vo výrobe elektrických zariadení (7,1 tis.) a v spracovaní dreva (6,3 tis.). Rast produktivity práce podporil v roku 2005 rast produkcie v priemysle iba v menšej miere – dosiahol 0,7 % (v spracovateľskom priemysle 1,1 %).

Reálny rast *tržieb za vlastné výkony a tovar* v priemyselných podnikoch sa medziročne spomalil, a to zo 6,9 % na 5,3 %, v spracovateľskom priemysle z 8,4 % na 6,1 %. Najväčší rast tržieb sa už druhý rok za sebou dosiahol vo výrobe elektrických zariadení (35,5 %), vo výrobe kovových konštrukcií (20,7 %) a v spracovaní dreva (21,3 %). Vo výrobe dopravných prostriedkov sa tržby reálne znížili o 9 %.⁸

Tempo rastu tržieb za vlastné výkony a tovar je značne diferencované podľa druhu vlastníctva priemyselných podnikov.⁹ V roku 2005 rástli tržby v podnikoch vo vlastníctve zahraničnom o 18,7 % (v rokoch 2004 a 2003 o 38 % a 62 %), vo vlastníctve územnej samosprávy o 7,9 % (ich podiel však tvorí len necelé 0,3 %) a vo vlastníctve medzinárodnom súkromnom o 4,5 %; v podnikoch vo vlastníctve súkromnom tuzemskom tržby poklesli o 2,4 %, v družstevnom o 2,2 % a v štátnom o takmer 50 %. Nejde, pravda, len o rýchlejší rast výkonnosti, ale aj o presuny medzi jednotlivými druhmi vlastníctva.

V dôsledku vyššej dynamiky vo výkonnosti zahraničných a medzinárodných firiem, ako aj pokračujúceho procesu privatizácie štátnych firiem nadobudol slovenský priemysel prevažne internacionálny charakter. V roku 2005 sa segment

⁶ Podľa údajov v podrobnejšom členení [6] v roku 2005 v porovnaní s priemerným mesiacom roka 2000 dosiahla produkcia elektriny 100 %, výroba a rozvod plynu, ako aj výroba a rozvod pary, teplej vody iba 43 % a výroba a rozvod vody 73 %.

⁷ Priemerný evidenčný počet zamestnancov podľa mesačného výkazníctva.

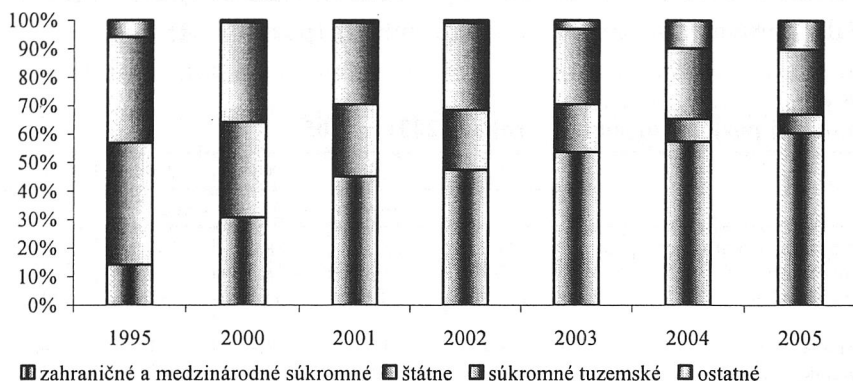
⁸ Výrazný vplyv na vývoj všetkých výkonnostných ukazovateľov (produkcia, tržby, vývoz) v spracovateľskom priemysle mali v posledných troch rokoch výrazné zmeny v produkcii motorových vozidiel vo Volkswagen Slovakia. Ako uvádza [7], po rekordnom roku 2003, keď firma vyrobila 281 tis. vozidiel, nasledoval o rok neskôr strmý pokles na 224 tis. áut a v roku 2005 ďalší pokles o 6 tis. automobilov. V roku 2006 možno, v súvislosti so spustením výroby nového modelu Audi Q7, o ktorý je značný záujem, predpokladať znovu zvýšenie produkcie.

⁹ Podľa [6]; údaje zahrnujú iba podniky s 20 a viac zamestnancami, tieto podniky sa na celkových v tržbách za vlastné výkony a tovar v roku 2005 podieľali zhruba 86 %.

podnikov v zahraničnom a medzinárodnom súkromnom vlastníctve podieľal na tržbách za vlastné výkony a tovar už vyše 60 %, kým podiel štátnych podnikov klesol na necelých 7 %. Celkový pohľad na uvedené zmeny poskytuje graf 4.

Graf 4

Vývoj štruktúry tržieb za vlastné výkony a tovar podľa druhu vlastníctva podnikov

Prameň: Spracované podľa údajov v [6] a [8].

Rast v *stavebníctve* pokračoval v roku 2005 pri výraznom zrýchlení tempa vo všetkých základných indikátoroch. Produkcia reálne vzrástla o 14,7 % (o 9 p. b. viac ako v roku 2004), zamestnanosť o 6,9 % (zvýšenie o 4,2 p. b.) a produktivita práce o 7,3 % (o 4,4 p. b. viac ako v roku 2004). Medziročný rast produkcie pozitívne ovplyvnila tak nová výstavba, modernizácia a reštrukturalizácia, ako aj stavebné práce na opravách a údržbe a stavebné práce v zahraničí. Pokračoval dynamický rast tržieb stavebných podnikov za vlastné výkony a tovar o 17,3 % (o 11,1 p. b. viac ako v roku 2004), nominálne až o vyše 22 %. Celkove sa pozícia stavebníctva v štruktúre ekonomiky v posledných rokoch posilňuje; jeho podiel na HDP sa v roku 2005 zvýšil na 5,5 %.

V *poľnohospodárstve* sa celkové tržby za predaj vlastných výrobkov reálne zvýšili o 1,7 %, pričom tržby za rastlinné produkty vzrástli o 13,3 % a za živočíšne produkty poklesli o 3,4 %. Vzhľadom na klesajúce ceny poľnohospodárskych produktov (o 2,4 % oproti predchádzajúcemu roku) tržby poľnohospodárov nominálne nerástli, ale naopak o niečo poklesli. Vo fyzických jednotkách sa v roku 2005 výrazne znížil predaj jatočných zvierat (o 18 % oproti roku 2004, ale až o takmer štvrtinu oproti roku 2004). Tri roky po sebe klesal aj predaj konzumných vajec. Úspešnejší bol predaj rastlinných výrobkov, najmä obilnín (nárast až o 28 %), ktorý však bol sprevádzaný poklesom ich cien (o 14 %).

Tržby za vlastné výkony a tovar, ktoré sa sledujú prakticky za všetky odvetvia, sa v nominálnom vyjadrení zvýšili vo všetkých odvetviach trhových služieb v rozpätí medzi 5,7 % (hotely a reštaurácie) po 17,9 % (veľkoobchod).

3. Hospodárske výsledky korporácií

Finančné výsledky korporácií sa v roku 2005 vyvíjali relatívne priaznivo. Celkový hospodársky výsledok sa oproti roku 2004 zvýšil takmer o 70 mld Sk. Jeho rast výrazne ovplyvnil sektor finančných korporácií, ktorý po troch rokoch straty dosiahol zisk vo výške 28,7 mld Sk. V sektore nefinančných korporácií sa zisk zvýšil v porovnaní s rokom 2004 o 28,5 mld Sk (pozri tab. 4).

T a b u ľ k a 4

Vývoj finančnej pozície korporácií v rokoch 2001 – 2005

	2001	2002	2003	2004	2005
	Hospodársky výsledok v mld Sk				
Nefinančné a finančné korporácie spolu	134.8	133.7	138.0	180.0	249.5
Finančné korporácie	12.8	-5.5	-15.1	-12.3	28.7
Nefinančné korporácie	122.0	139.1	153.1	192.3	220.9
z toho:					
Poľnohospodárstvo	1.2	1.9	-1.9	1.0	-0.3
Spracovateľský priemysel	44.7	42.6	53.2	70.0	73.1
Stavebníctvo	4.9	8.9	8.4	10.2	12.3
Služby spolu	55.0	56.0	55.4	67.4	86.2
Nestratové a stratové nefinančné korporácie s 20 a viac zamestnancami	86.2	95.3	115.2	149.3	172.9
v tom: nestratové	112.3	127.4	146.6	173.0	204.1
stratové	-26.0	-32.2	-31.3	-23.7	-31.2
	Rentabilita nákladov v %				
Nefinančné korporácie	5.2	5.7	6.0	7.0	7.1
Poľnohospodárstvo	1.7	2.7	-3.1	1.6	-0.5
Spracovateľský priemysel	5.2	4.7	5.0	6.2	5.7
Stavebníctvo	4.8	8.6	7.8	8.6	8.3
Služby spolu	5.2	5.0	5.1	5.6	6.3

Prameň: Spracované podľa údajov v [4] a vlastnej databázy spracovanej na základe údajov ŠÚ SR.

V sektore nefinančných korporácií dosiahli kladný hospodársky výsledok takmer všetky odvetvia (s výnimkou poľnohospodárstva a školstva); jeho prírastky však boli vo väčšine odvetví podstatne nižšie ako v roku 2004. Týka sa to najmä priemyslu s prírastkom zisku o 8,8 mld Sk (o 22 mld Sk v roku 2004), spracovateľského priemyslu, ktorého zisk sa zvýšil o 3 mld Sk oproti 17 mld Sk v roku 2004. Prírastok zisku vo výrobe a v rozvoде elektriny, plynu a vody zostal na úrovni predchádzajúceho roka (zhruba 5 mld Sk). Najvyšší prírastok zisku spomedzi odvetví spracovateľského priemyslu sa dosiahol vo výrobe kovov a kovových výrobkov, znížil sa vo výrobe ropných produktov (o 3 mld Sk) a vo výrobe dopravných prostriedkov (o takmer 5 mld Sk). Priaznivé výsledky sa dosiahli v stavebníctve (zvýšenie zisku o 2 mld Sk) a v sektore služieb – úhrnný zisk sa v tomto sektore zvýšil o takmer 19 mld Sk, z čoho 6,7 mld Sk pripadalo na dopravu, poštu a telekomunikácie a 6,1 mld Sk na nehnuteľnosti, prenájom, obchodné činnosti a ostatné služby.

Z celkového počtu nefinančných korporácií s 20 a viac zamestnancami bolo v roku 2004, rovnako ako v predchádzajúcich dvoch rokoch, zhruba 30 % stratových korporácií. Objem vytvorenej straty sa však, po prechodnom znížení v roku 2004, opäťovne zvýšil na úroveň roka 2003 a dosiahol 31 mld Sk. Na druhej strane však rýchlejšie rástol zisk v nestratových korporáciách, ktorý sa zvýšil o 31 mld Sk. Stratové korporácie existujú prakticky vo všetkých odvetviach, pričom pomer medzi ziskom a stratou sa v jednotlivých odvetviach z roka na rok mení podľa konkrétnej konjunktúrálnej situácie (azda s výnimkou poľnohospodárstva, v ktorom rozsah stratových podnikov má trvalejší charakter) a podľa zmien v počte a štruktúre korporácií. V roku 2005 sa napríklad na raste straty oproti predchádzajúcemu roku o 7,5 mld Sk najväčšmi podieľalo odvetvie výroby dopravných prostriedkov (zvýšenie straty o 3 mld Sk) a odvetvie zdravotníctva a sociálnej pomoci (zvýšenie straty o 3,5 mld Sk); v oboch odvetviach sa zvýšil počet podnikov, a aj počet stratových podnikov.¹⁰

Z objemu zisku nefinančných korporácií najväčšiu časť – 53,6 % vytvorili veľké podniky, na stredné podniky pripadalo 15,3 % a na malé podniky 31,1 %.

4. Vývoj zahraničného obchodu podľa skupín produkcie

Vývoj zahraničného obchodu bol v roku 2005 menej priaznivý ako v roku 2004 – celkový deficit obchodnej bilancie dosiahol 76 mld Sk (o 26 mld Sk viac ako v predchádzajúcom roku) a v pomere k HDP 5,3 % (oproti 3,7 % v roku 2004). Zvýšenie deficitu obchodnej bilancie má viacero príčin. Niektoré z nich, najmä tie, ktoré sú späté s automobilovým priemyslom, majú prechodný charakter: pokles vývozu dopravných prostriedkov o 19 mld Sk v dôsledku prípravy nábehu novej výroby vo VW Slovakia a vysoký nárast technologických dovozov pre automobilky, ktoré sa pripravujú na začatie výroby (čo je v podstate investícia do budúceho rastu vývozu). Ďalšie príčiny sú trvalejšieho charakteru: rast deficitu v obchode s nerastnými surovinami (o 22 mld Sk v roku 2005) v dôsledku rastu ich cien, ako aj zvyšovanie dovozov pre konečnú spotrebu obyvateľstva v dôsledku rastu spotreby domácností. Prekonávanie týchto problémov v zahraničnom obchode je možné iba na základe kvalitatívnych zmien v štruktúre spracovateľského priemyslu a jeho jednotlivých odvetví, ktoré povedú k zvyšujúcim sa diferenciam medzi rastom hodnoty vývozu a dovozu. Dosiaľ je rast vývozu spracovateľského priemyslu¹¹ ešte stále veľmi determinovaný rastom dovozu.

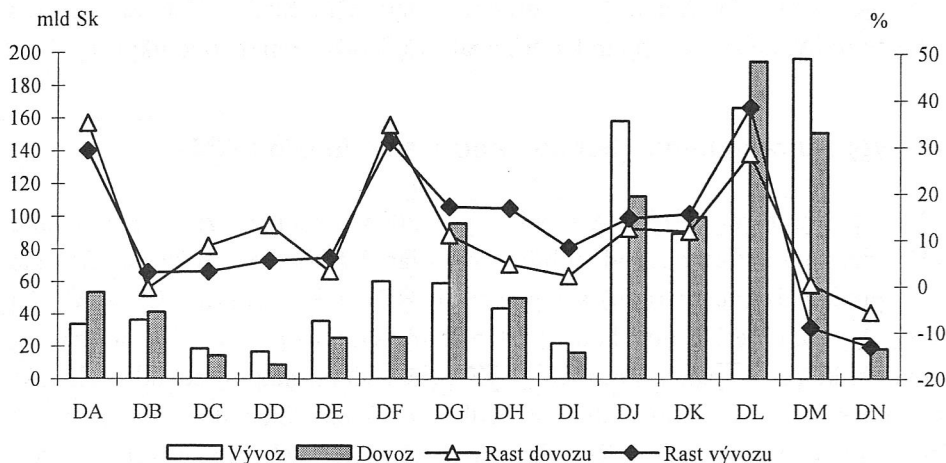
¹⁰ V odvetví zdravotníctva a sociálnej pomoci je rast počtu podnikov spojený najmä s prechodom doteraz verejných organizácií do komerčnej sféry. Celkove sa v roku 2005 zvýšil počet podnikov s 20 a viac zamestnancami zo 71 na 216.

V roku 2005 sa rast vývozu spracovateľského priemyslu o niečo zrýchlil (z 10,1 % v roku 2004 na 11,4 % v roku 2005) a rast jeho dovozu sa mierne spomalil (z 13,0 % na 12,5 %); celkový prebytok v zahraničnoobchodnej výmene s tovarmi spracovateľského priemyslu dosiahol 54 mld Sk v roku 2005 oproti 56 mld Sk a 69 mld Sk dvoch predchádzajúcich rokoch. Vývoj v jeho jednotlivých odvetviach je znázornený v grafe 5.

Pre vývoj v roku 2005 je charakteristický silný rast vývozu vo výrobe elektrických zariadení (38 %) vo výrobe koksu a ropných produktov (31 %) a vo výrobe potravín (29 %), vývoz vo výrobe dopravných prostriedkov sa znížil o 9 % a vo výrobe i. n. o 13 %. Ako vidieť v grafe 5, rast dovozu v podstate viac alebo menej kopíruje rast vývozu.

Graf 5

Vývoz a dovoz v odvetviach spracovateľského priemyslu v roku 2005¹

¹ V mld Sk (ľavá os); rast v % oproti roku 2004 (pravá os)

DA	výroba potravín, nápojov a sprac. tabaku	DH	výroba výrobkov z gumených a plastových výrobkov
DB	textilná a odevná výroba	DI	výroba ostatných nek. min. výrobkov
DC	spracovanie kože a výroba kožených výrobkov	DJ	výroba kovov a kovových výrobkov
DD	sprac. dreva a výroba výrobkov z dreva	DK	výroba strojov a zariadení i. n.
DE	výr. celulózy, papiera, vydavateľstvo a tlač	DL	výroba elektrických a optických zariadení
DF	výr. koksu, rafinovaných ropných produktov	DM	výroba dopravných prostriedkov
DG	výr. chemikálií, chemických výr. a vlákien	DN	výroba i. n.

Prameň: Spracované podľa údajov v [9].

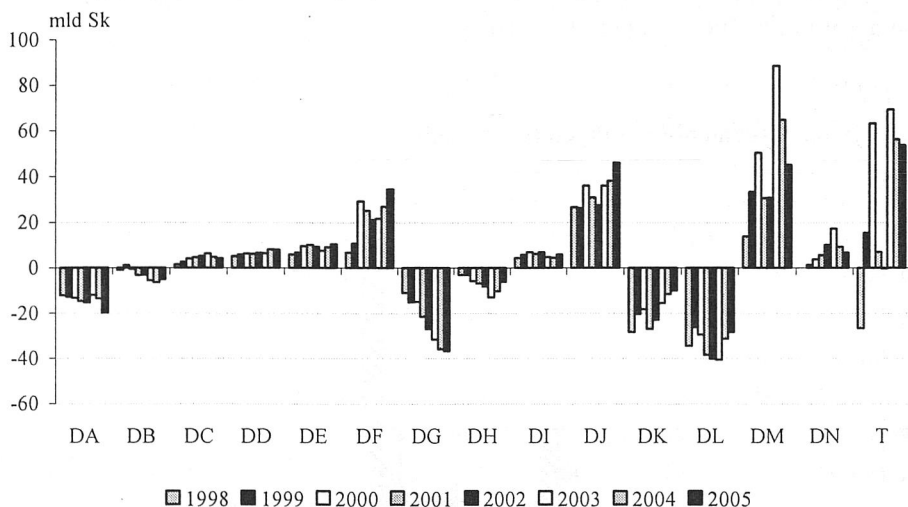
¹¹ Vývoj zahraničného obchodu tu analyzujeme na základe tovarovej štruktúry podľa skupín klasifikácie produkcie, ktorú zverejňuje ŠÚ SR v 4-miestnom kóde, čo umožňuje agregovať informácie o dovoze a vývoze podľa rôznych hľadísk.

Najvyšší podiel na celkovom vývoze spracovateľského priemyslu si v roku 2005 naďalej zachovala výroba dopravných prostriedkov s 20,5 %, na druhom mieste sa umiestnila prvýkrát výroba elektrických a optických zariadení so 17,3 %, po nej nasleduje tradične silné vývozné odvetvie – výroba kovov a kovových výrobkov so 16,5 % podielom.

Napriek veľmi diferencovanému vývoju v odvetviach spracovateľského priemyslu si jeho odvetvia zachovávajú relatívne stabilnú pozíciu z hľadiska bilancie vývozu a dovozu. V rokoch 1998 – 2005 medzi deficitné odvetvia s tendenciou k prehĺbeniu deficitu patrí výroba potravín a výroba chemikálií, chemických výrobkov a vlákien. Ďalšie deficitné odvetvia (textilná a odevná výroba, výrobky z gumy a plastov, výroba strojov a zariadení i. n., výroba elektrických a optických zariadení) naznačujú postupné znižovanie deficitu. Silné prebytkové odvetvia, a aj odvetvia s najvyššou konkurenčnou schopnosťou, tvorí výroba dopravných prostriedkov, výroba kovov a kovových výrobkov a výroba ropných produktov. Celkový prehľad o vývoji bilancie zahraničného obchodu za jednotlivé odvetvia spracovateľského priemyslu poskytuje graf 6.

G r a f 6

Vývoj bilancie zahraničného obchodu v odvetviach spracovateľského priemyslu

Vysvetlivky: Názvy odvetví sú uvedené pri grafe 5; T – spracovateľský priemysel spolu.

Prameň: Spracované podľa údajov v [9].

V posledných troch rokoch sa v štruktúre vývozu spracovateľského priemyslu o niečo zreteľnejšie začal presadzovať trend k zvyšovaniu vývozu technologicky náročnejších tovarov. V rokoch 2003 – 2005 sa výrazne zvýšil najmä vývoz

tovarov, ktoré sa zaraďujú medzi vysoké technológie (v roku 2003 o 10 mld Sk, v roku 2004 o takmer 22 mld Sk a v roku 2005 o 43 mld Sk). V roku 2005 jeho prírastok tvoril takmer polovicu prírastku vývozu v spracovateľskom priemysle. Celkový prehľad o prírastkoch vývozu podľa technologickej náročnosti pozri v tabuľke 5.

Tabuľka 5

Medziročný prírastok vývozu spracovateľského priemyslu (v mld Sk)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Vysoké technológie	4.1	3.6	8.1	-1.2	10.1	21.7	43.0
Stredne vysoké technológie	23.9	58.3	14.6	22.4	108.4	17.1	-0.2
Stredne nízke technológie	4.8	41.6	17.0	6.6	20.2	43.7	41.0
Nízke technológie	10.5	20.3	20.7	11.1	10.7	2.1	10.0
Spolu	43.3	123.9	60.4	39.0	149.4	84.6	93.8

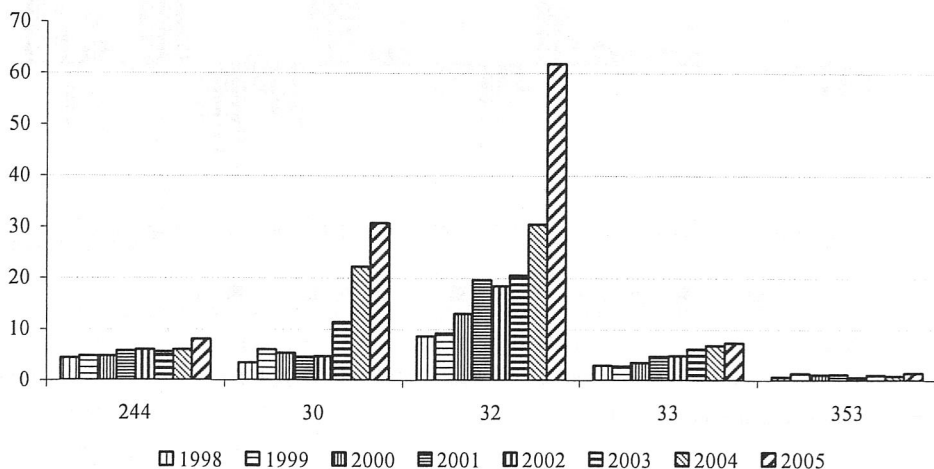
Prameň: Spracované podľa údajov v [9].

Podiel vývozu z odvetví založených na vysokých technológiách na vývoze spracovateľského priemyslu sa v roku 2005 zvýšil o 3,8 p. b. (zo 7,6 % v roku 2004 na 11,4 % v roku 2005). Pravda, nie všetky výroby zaradené do tejto skupiny sa vyvíjajú rovnako úspešné. Grafy 7 a 8 zreteľne ukazujú, že pozitívny vývoj sa dosahoval len v odvetviach kancelárske stroje a počítače, rádiové, televízne a komunikačné zariadenia a prístroje.

Graf 7

Vývoj vývozu v segmente vysokých technológií

v mld Sk

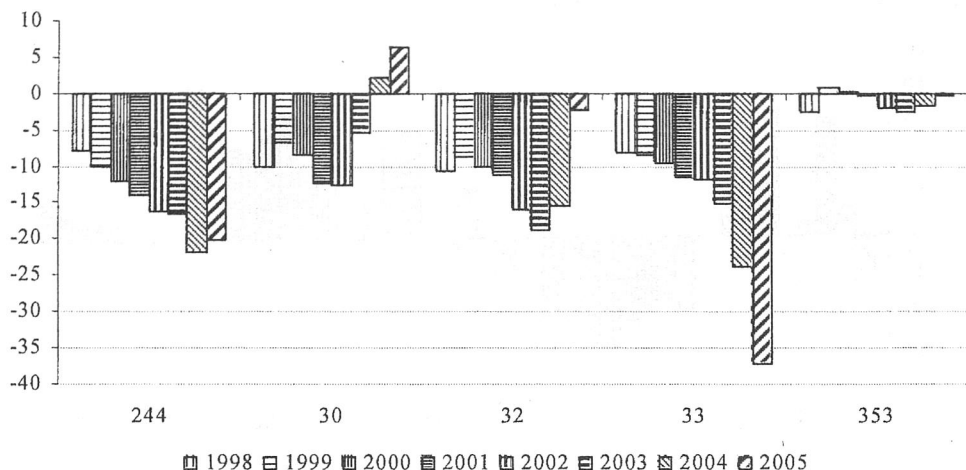
Vysvetlivky: 244 – farmaceutické prípravky, 30 – kancelárske stroje a počítače, 32 – rádiové, televízne a komunikačné zariadenia a prístroje, 33 – zdravotnícke, presné a optické prístroje, 353 – lietadlá a kozmické lode.

Prameň: Spracované podľa údajov v [9].

Graf 8

Vývoj bilancie zahraničného obchodu v segmente vysokých technológií

v mld Sk

Vysvetlivky: Pozri graf 7.

Prameň: Spracované podľa údajov v [9].

Vývoz tovarov zaradených medzi vysoké technológie zostáva, pravda, stále slabým miestom nášho zahraničného obchodu. Problematický je predovšetkým deficit obchodnej bilancie s vysokými technológiami, ktorý sa síce v roku 2005 oproti predchádzajúcemu obdobiu znížil, ale stále zostáva mimoriadne vysoký (54 mld Sk).

Ako ukazuje graf 6, mimoriadne vysoký je deficit v obchode s farmaceutickými prípravkami (20 mld Sk) a v obchode so zdravotníckymi, presnými a optickými prístrojmi a zariadeniami (v rámci tejto skupiny sa v roku 2005 zvýšil dovoz optických a fotografických prístrojov a zariadení o 14 mld Sk).

Obchodná bilancia s tovarmi zaradenými medzi stredne vysoké technológie vykazovala v rokoch 2003 – 2004 značný prebytok (58, resp. 50 mld Sk), ktorý sa však v roku 2005 v dôsledku poklesu vývozu dopravných prostriedkov znížil až na 21 mld Sk. Pozitívny vývoj možno v rámci tejto skupiny zaznamenať v odvetví 31 – elektrické stroje a zariadenia, ako aj v odvetví 29 – stroje.

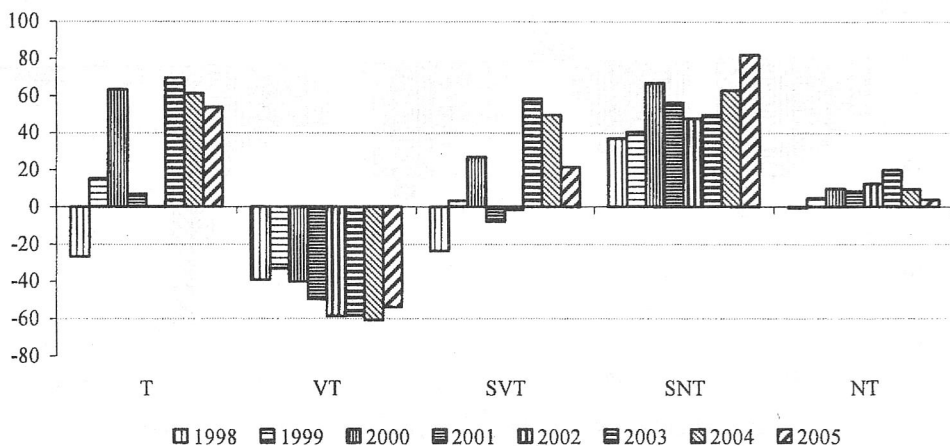
Prebytok obchodnej bilancie sa v posledných troch rokoch sústavne zvyšuje v skupine stredne nízkych technológií, a to najmä vďaka rastu vývozu ropných produktov a kovov a kovových výrobkov. Prebytok v skupine nízkych technológií sa v posledných dvoch rokoch, naopak, znížil, čo je spojené najmä s rastom dovozu potravín (najmä mäsa) a tabakových výrobkov.

Celkový pohľad na vývoj obchodnej bilancie spracovateľského priemyslu poskytuje graf 9.

Graf 9

Vývoj obchodnej bilancie v segmentoch spracovateľského priemyslu podľa technologickej náročnosti

v mld SK

Vysvetlivky: VT – spracovateľský priemysel spolu, VT – vysoké technológie, SVT – stredne vysoké technológie, SNT – stredne nízke technológie, NT – nízke technológie.

Prameň: Spracované podľa údajov v [9].

Záverom

Vyšší rast HDP sa v roku 2005 v porovnaní s rokom 2004 dosiahol najmä vďaka vyššiemu rastu daní na produkty (znížené o subvencie na produkty), ktoré prispeli k rastu HDP 1,4 p. b. Rast pridanej hodnoty vcelku i za jednotlivé odvetvia (s výnimkou stavebníctva) bol o niečo nižší ako v roku 2004, aj keď si vo väčšine odvetví zachoval relatívne vysoké tempo. Pomalšie tempo rastu sa dosiahlo aj v raste produkcie, v tržbách priemyslu a spracovateľského priemyslu, v raste zisku nefinančných korporácií, zvýšil sa deficit celkovej obchodnej bilancie a nepatrne sa znížil prebytok obchodnej bilancie s produktmi spracovateľského priemyslu. V priemysle bol uvedený vývoj značne ovplyvnený prechodným útlmom vo výrobe dopravných prostriedkov a v sektore služieb poklesom pridanej hodnoty vo verejných službách v dôsledku úspornej výdavkovej politiky.

Možno predpokladať, že v roku 2006 bude, naopak, rast vo výrobe dopravných prostriedkov svojou váhou v štruktúre priemyslu pozitívne ovplyvňovať vývoj všetkých jeho indikátorov. V odvetviach verejných služieb sa zrejme po dvoch rokoch poklesu znovu dosiahne rast ich pridanej hodnoty. Pokračovať bude rast v stavebníctve. Celkove sú očakávania podnikovej sféry, pokiaľ ide o rast ich ekonomických aktivít, optimistickejšie ako v roku 2005 (pozri napr.

podnikové konjunkturálne prieskumy ŠÚ SR a výsledky prieskumu Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory [10]). Možno teda predpokladať, že tempo rastu HDP sa v roka 2006 udrží prinajmenšom na úrovni roku 2005, a to napriek tomu, že vysoký rast daní na produkty (znížené o subvencie na produkty) sa v roku 2006 sotva zopakuje.

Literatúra

- [1] VINTROVÁ, R.: Konvergence ekonomik středoevropských nových členských zemí. In: Konkurencieschopnosť slovenskej a českej ekonomiky – stav a perspektívy. [Monografia.] Bratislava: Ekonomický ústav SAV 2006, s. 147 – 172.
- [2] Databáza EUROSTAT. General Economic Background, 19. 05. 2006
- [3] PODKAMINER, L. – GLIGOROV, V. et al: Strong Growth, Driven Exports in the NMS and by Consumption in the Future EU Members. Vienna: The Vienna Institute for International Economic Studies 2006.
- [4] Štatistická správa o základných vývojových tendenciách v hospodárstve SR v roku 2005. Bratislava: Štatistický úrad SR 2006.
- [5] Databáza Štatistického úradu SR SLOVSTAT.
- [6] Vybrané ukazovatele priemyselných organizácií a index priemyselnej produkcie. Bratislava: Štatistický úrad SR 2006.
- [7] JESNÝ, M.: Volkswagen Slovakia: za poklesom cítiť nádych. Trend, 23. 3. 2006.
- [8] Ročenka priemyslu 2005. Bratislava: Štatistický úrad SR 2005.
- [9] Zahraničný obchod Slovenskej republiky, č. 12 za roky 1998 – 2005. Bratislava: Štatistický úrad SR 1999 – 2006.
- [10] AUTNER, R. – FRANK, K. – HVIŽDOŠ, L.: Základné makroekonomické proporcie vývoja ekonomiky Slovenska v roku 2006 z pohľadu podnikov. Bratislava: Slovenská obchodná a priemyselná komora 2006.
- [11] ĎURAŠ, J. – KVETAN, V. – MLYNEK, M. – PÁLENÍK, V. – RADVANSKÝ, M.: Makroekonomická prognóza ekonomiky SR na roky 2005 až 2009. [Príspevok na konferencii *Pohľady na ekonomiku Slovenska 2005*.] Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť 2005.